

VOLTAM, VAGYOK, LESZEK

Borsos István 80 éves

Hihetetlen, hogy már 80. Sokan szeretnék ilyen szép születésnapot. Ezek voltak az első gondolatok, amik megfordultak a fejemben, amikor e cikk kapcsán találkoztunk. Nem az irigység beszél belőlem, inkább a csodálat. Pista bácsi most is olyan loboncos hajú, örökifjú mint 20-30 évvel ezelőtt. Habitusa, gondolkodása, munkabírása ma is a régi. Simán letagadhatna 15 évet. Mindezt a fiatalos állapotot orvosi laborleletekkel is tudja bizonyítani, de nem szükséges. Elhiszem, hiszen ez ránézésre is megállapítható. Bevallása szerint jobban érzi magát, mint 60 évesen. Azt is elmondja, hogy szerinte egy embernek több életkora is van. Van egy az anyakönyv szerint, lehet egy az egészsége szerint (hogyan működnek a szervei). Beszélhetünk a fizikai terhelhetőség szerinti korról.

Meghatározhatjuk az életkort a szellemi teljesítőképesség alapján is, és végül az érzelmi életkor alapján. Az ő egészségügyi életkora a leletek alapján 60 évesnek mondható. Fizikai terhelhetősége alapján, saját érzése szerint mindössze 50 éves (kaszál, kapál, követ farag). Szellemi teljesítőképessége szerint még fiatalabbnak, 40 évesnek érzi magát (átlátja a dolgok összefüggéseit).

Legfiatalabbnak az érzelmi életkora alapján datálja magát, eszerint mindössze 30 éves, ha lehet. Ezt azzal indokolja, hogy ma is szeret élni, szereti a szépet és a jót. Arra a kérdésemre, hogy ugyan mondja már meg, mi a hosszú boldog élet, a jó egészség titka, két különös dolgot mondott. Az egyik meghökkentő és nagyon kézzelfogható válasz, hogy sokáig, 3 éves koráig szoptatta az édesanyja. A másik érdekes, ma is igencsak aktuális recept, hogy „Kerülni kell a stresszhelyzetet, mert a stressz megöli az immunrendszert”.

Bizonyára igaz mindkét állítás, csak félő, hogy napjainkban nehéz ezeket a tanácsokat megfogadni, realizálni. A hosszú szoptatás ma már nehezen megoldható, de a stresszhelyzetek elkerülése talán megtanulható, fejleszthető. Aztán gyorsan mondott még egy 3. „általános” indokot is:

„Kell a férfi mellé egy szerető feleség, egy támasz, egy hűséges pár.”

Pályafutása, munkássága során sok sikert, eredményt ért el. Encsen a mai szóval élve „zöld mezős beruházásként” a semmiből csinált gimnáziumot. Nem egyedül, de ő volt a kormányosa, menedzsere, ennek az emberpróbáló iskolaalapításnak. Ekkor még nem volt ennyi szabály, korlát egy intézmény építésénél. Elmondása szerint a lánykollégiumot a kezdeti időszakban szakhatósági engedély, papírok nélkül nyitották meg. Megnyitották, mert a vidékieknek fedél kellett a feje fölé.

A gimnázium egy kukoricaföldebből nőtt ki, egyik évről a másikra. Mint minden iskolának, ennek sem a téglá, a falak adták

meg a rangját, hanem a tantestület, a kollektíva. Az új épület önmagában nem lett volna a siker záloga. A tantestület összeverbuválása, majd megtartása, egyéniségek idecsábítása és itt tartása volt a siker titka. Mindezt Borsos István, mint fiatal igazgató szervezte, koordinálta. Ez volt élete egyik legfontosabb küldetése, egyben első állomása. Az iskolaalapítás és a sikeres iskola megteremtése, megtartása. Tehetséges fiatal generációk pályára bocsátása. Karrierrek, sikeres életutak megalapozása. Visszapillantva mintegy fél évszázad távlatából, elmondhatjuk, hogy kiválóan teljesítette ezt a nem kis feladatot, ezt a küldetést. 1963-ban 28 évesen a megye legfiatalabb gimnázium igazgatója lett, 1995-ben, nyugdíjba vonulásakor pedig a legrégebbi. Elmondása szerint a siker titka nagyon egyszerű: Szeretet, törődés, szigor. Ezek a fogalmak még ma is helytállóak, fontosak lennének, nemcsak az oktatásban, de a családokban, a munkahelyeken is. Ennyit Borsos István pedagógusi, iskolaigazgatói munkásságáról. Sokunknak már az ilyen, hivatásbeli siker is elég munió, elég örömet adna a tisztes nyugdíjas évekre. Pista bácsinak azonban volt és van egy másik, egy még ma is, a nyugdíjba vonulását követő 20. évében is aktív arca, hivatása. Művész, alkotó ember. Olyan művészeti ágat választott, ami a szellemi jelenlét mellett komoly fizikai kihívást is jelent. Szobrász, kőszobrász. Kőből is a legkeményebb fajtát fedezte fel magának; a rakacai márványt. Ebbe a kemény kőféldébe látja bele a legszelídebb, idilli pillanatokat, ebből a kőből bontja ki a benne rejlő szép formákat, kecses női idomokat, vagy szelíd állatokat, halat, récét, nyulat. Ez igazi művészet. Kőkemény anyagból érzelmegazdag, szívet-lelket melengető alkotást faragni. Ez a faragás azonban keményebb munkát igényel, mint a fafaragás.

Itt minden centiért, minden vonásért, hajlatért

keményen meg kell küzdeni. Ez Borsos István ars poeticájának lényege: küzdelem, kemény munka, ugyanakkor csupa szív. Ez a kettősség végigkísérte egész életében. Kihozni a kemény rakacai márványból azt, amit az magában rejt, amit művészként beelátott. Pedagógiai tevékenységére is ugyanez volt jellemző. Kihozni az egyszerű, természetes, néha faragatlan, falusi (leginkább munkás, paraszt) gyerekből a legtöbbet, a legjobbat, a legnemesebbet. Ezt a folyamatot megszervezni, irányítani, összefogni. Erre a feladatra csapatot alkotni, azt folyamatosan megújítani, formában tartani. Ez a feladat egy jó edzőt igényel, amit csak akkor tud valaki eredményesen csinálni, ha rendelkezik az ehhez szükséges adottságokkal, kitartással, és szelídséggel.

A rakacai márvány megmunkálása, „humanizálása”, feltárása, kibontása során szerzett tapasztalat pedagógusi hitvallásában is visszaköszön. „A pedagógus felelőssége is nagyon nagy. Meglátja-e a szikrát, a tehetséget a gyerekekben.”

Talán ehhez a szemlélethez az is hozzájárult, hogy többgyermekes, egyszerű családból származik.

Szerencsére egykori tanítója, Dorogi Márton közbenjárásával szülei pedagógus pályára indították útnak. Így lett megfogalmazása szerint első generációs értelmiségi. Könnyen elkallódhatott volna más területen, de a Jóisten a tenyerén hordozta az egyszerű, kedves, szorgalmas fiatalembert. Ennek a gondviselésnek köszönheti, hogy hivatása helyéül Pápa helyett Encset választotta. Ez volt megírva számára. Itt várt rá feladat, és itt várt rá egy kőhajításnyira a rakacai márvány. A kőkemény anyag, melyet először felfedezett, majd megszelídített, megszeretett.

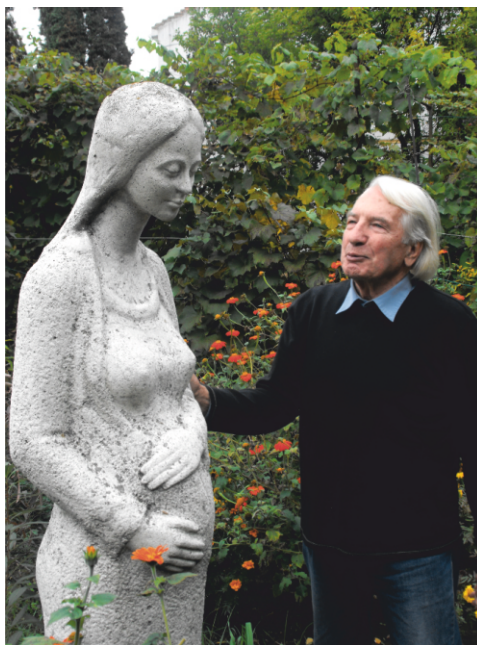
Ő és ez az anyag egybeforrt az alkotás során. Jó kis páros. Megtalálta a zsák a feltjét. Ezekért a nemes dolgokért kellett a fiatal pedagógusnak, művészpálántának ide kerülnie. Itt kiteljesedhetett. Bizonyára a sikeres életút is hozzájárult ahhoz, hogy ma, 80. születésnapján is egy kiegyensúlyozott, boldog embert, szeretett és szerető férjet, többszörös nagyapát, sőt dédapát köszönthetünk (2 lány, 7 unoka és 1 dédunoka). Azt a tényt, hogy Pápa helyett Encsre került, az égiek mellett vagy általuk, kicsit földi erők is alakították. A debreceni egyetemen ugyanis a gíbárti származású Tarr László egyetemi tanár is Encs felé orientálta a fiatalembert a Hernád-völgyéről, a Cserehátról, az Aranyosi-völgyről vetített diái által.

Mintegy 40 köztéri szobra van, leginkább a megye különböző településein (Encs, Fony, Göncruszka, Abaújszántó, Pere, Gíbárt, Hejce, Homrogd, Abaújkér, Felsővadász, Garadna, Tállya, Sárospatak) és a megyén túl is megtalálhatók alkotásai (Nyíregyháza, Harsány, Cserépfalu, Ónod, Püspökladány, Vészto) és a határon túl, Rimaszombaton.

Az elmúlt évtizedek alatt többszáz kispasztikát készített, elsősorban a rakacai márványból, de pihenésként a saját szórakoztatására és a közönség felvidítésére groteszk terrakotta karikatúrákat is készített. Köztéri alkotásai során olyan történelmi alakokat formált meg, mint II. Rákóczi Ferenc, Mátyás király, István király, Móra Ferenc, Máttyás király, Lorántffy Zsuzsanna, Tompa Mihály, Ködöbőcz József, Szent Rita és természetesen Váci Mihály. Szobrai mintegy 40 egyéni kiállításon, és félszázat is meghaladó csoportos kiállításon láthatók az érdeklődők szinte az ország egész területén. Három helyen van napjainkban is állandó kiállítása. Encsen a Polgármesteri Hivatal 3. emeleti kiállítótermében, Boldogkő várában és egy patinás avasi pincében. Legmagasabb művészeti elismerése a 2007-ben megkapott Csokonay-Vitéz Mihály-díj, de a közel-múltban elnyerte a székelykorúak határokön is átívelő művészeti seregszemléjén az ipar-, és képzőművészeti kategória I. helyezését, melyet Budapesten a Vígszínházban megrendezett gálán vehetett át. Ez alkalomból az ünnepség résztvevői a színház előcsarnokában megtekinthették a szobraiból megrendezett kiskamara kiállítást is. Munkásságának elismeréseként 1995-ben a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkereszt kitüntetését, és 2010-ben Pro Urbe Encs kitüntetését kapott. Érdekességként elmondta, hogy az állami kitüntetés a napjainkban elhunyt, nagy tiszteletnek örvendő akkor funkcióban lévő Göncz Árpád Köztársasági Elnöktől vehette át.

1980-tól a BAK Képzőművészeti Egyesület elnöke 1990-től az Országos Képző- és Iparművészeti Társaság vezetőségi tagja. Zárásként az alábbiakban idéznék egy pár gondolatot Borsos Istvántól. Olyan gondolatokat, amelyek kiállták, és remélem, még sokáig kiállják az idők próbáját.

„...Az élet szépségét, az őszinte emberi kapcsolatok nélkülözhetetlenségét, a harmónia szükségességét hirdetem ebben az öldöklő világban a szobraimmal. A szerelem, a barátság a legfőbb témáim. Nincsenek

szögletes szobraim. Gömbölyded, lágyvonalú, többségükben sima felületű pasztikákat készítek, amiket jó érzés megsimogatni.

.... Ember vagyok, saját meggyőződéssel, célokkal, az értelmes élet igényével, közlésvágygal és közléskényszerrel, igazság-szeretettel.

...Önállóan gondolkodni tudó és merő, a maga igazáért kiálló, társas kapcsolatokat igénylő, minden szépre nyitott fiatalokat szeretnék nevelni.

...Az én életem alatt annyit változott a világ, mint előtte ezer év alatt.

...Szobrászat számomra nem hobbi, szenvedély.”

Mások mondták művészetéről:

„...Tetszenek a nemes, egyszerű formák, a kövek lelkének felismerése.

...Nagy élményt jelentett a kőbe faragva látni a természet dialektikáját, ahogyan az élettelen kő magában hordozza az élő mozgalmasságát.

...A megformálás tökéletes összhangban van az anyag lehetőségeivel, elgondolkodtató.

...A hideg kemény kőbe ennyi melegséget és puhaságot, csak ilyen forró szívú ember faraghat. Nagyon tetszett a természet, és a megmunkált felületek egymásmellettsége, együttes hatása.”

A véleményeket zárjuk Dorogi Mártonnak, Borsos Istvánt a pedagógusi és egyben a művészpályán egykor elindító tanítójának, az 1977-ben Kabán megrendezett kiállítás meghívójába írt összegzésével:

„Borsos István műveiben a művészet tényezői: a szellem, a gondolat, és a kőben szunnyadó erő egységgé, alkotássá formak össze.”

A szép gondolatok után, lassan cikkem végéhez közeledve, írnék egy pár sort a címről, melyet a beszélgetés során maga Borsos István fogalmazott meg, én csak átvettem az ő szavait, mert úgy gondoltam, nagyon kifejező ez a három szó és összefogja egy 80 éves ember múltját, jelenét és jövő iránti bizalmát.

„Voltam” alatt a szép múltat, a nyugdíjazásáig végzett gyümölcsöző munkát érti. „Vagyok” alatt a nyugdíjazásától betöltött, szépnek és termékenynek mondható időszakra, a jelenlegi idilli állapotra gondol. A „Leszek” esetében arra számít (nem alaptalanul), hogy a többszáz, gránit keménységű rakacai márványba faragott szobra révén nyomott hagy maga után, emléke fennmarad az utókornak, akár az idők végezetéig.

„Tudom, hogy testem meghal, de a szobrokba faragott gondolataim, érzéseim évszázadok múlva is létezni fognak.”

Ezzel a szép gondolattal zárom születésnap írásomat. Isten éltesse még sokáig, Pista bácsi, és adjon számodra még sok-sok termékeny évet! Ehhez minden adottságod megvan, hiszen a te sajátos időszámításod szerint még nem vagy csak 30, 40, 50, legrosszabb esetben is 60 éves, és ott van segítségnek, inspirációnak szerető, kreatív családod: feleséged, lányaid, unokáid, dédunokád.

Kércsi Tibor